

САНА ОЛОХ

ХАБЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

ССКП ЧУРАПЧЫТААБЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАН
ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААБЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 55 (6816).

1989 жыл. Ылан ыйын 9 күнэ.
ОПТУОРУННЬУК

Сыаната
3 харчы.

★ Специалист инники ыстатыйата ★

Ы н ы н ы — к э м и г э р, хаачыстыбалахтык

Ааспыт сыла оройуон сорук совхозтара сүөһү аһылыга буолар культуралары бааһынада үүнүрүн курдук нэскиллээх дьыалада ситиһилээминтэрэ. Быһыл ону чингэтин сааскы ыйынтан сабаалаан сир үлэтин барытын быһааннаахтык, тэрээһиннаахтык ыстыгы сорукта турар.

Совхозтар сааскы ыйынын быһыл дараны үөһөтөн хамаандааһынынан буолбакка, табыгастаах нэмни бэйэлэре быһааран ыстыахтара. Онуоха, быһыл турар, кини эрдэттэн инчэллээхтик бөлөмнөммит ол ситиһиллээх буолуода. Хомойуох иһин, совхозтар быһыл хаары чингэтин, нолуому бааһынада кылларын курдук олуу наадаах ыһылыгы агрономическай дьаһаллары ситэ толорботулар. Хаар халыгар бүтүйдүн эрэнэн олорон хаалык түмүгүр үтүс бааһыналар синктэре кыра буолар чинчилэнэ. Эвеноларга дьону сүүмэрдээһин, коллентивтары кытта дуогабардары түһэрсин, техниканы бөлөмнөөһүн дараны сорох хааһыстыбаларга сиппэнэ турар. Холобур, «Мугудай» совхозна ылан ыйын 4 күнүгүр дьэри ыһыкка туттулуохтаах техника өрөмүөнү сиппэтэ. Манна техника бу ый 12 күнүгүр өрө бөлөм буолуу линейалар туруордулар чинчилээх. Совхоз бөдөрөөттөнөн үлэллэр үрдүк үүнүү эвеноларын кытта дуогабары түһэрсинин эинэ бытаарта.

Ненник итэҕэстэр атын да совхозтарга бааллар. Оттон сааскы ыйыны үлэлэре бу күнүгүр сааралыахтаахтар эбээт.

Скэмэ бурдугунаа, хортуюппууһун хааччыллыгы быһыл кууаана суох. Ол эрээри бурдук «Чурапчы» уонна «Мындаарайы» совхозтара кондицияга тиэрдэ ыраастаммат. Ошон бу хааһыстыбалар үүнүүнү ыһыкка биллэргиттэн сүүйүрүннээх балаһыаньыда ниндирдилэр. Оттон скэмэ хортуюппуу туруга Субуруускай аатынан совхозка мөлөһүөр дээххэ наада. Манна кэлин хортуюппуу улаханник араасыллаата.

Синги саатарыта, сыыс оту утары охсуһууга специалистар академик Т. С. Мальцев технологины тутуһаллара ордук көдүүстээх буолуода. Ол курдук бааһына сааралыаһын көрө сылдьан трактор иннэр сирдэригэр синги саатарыны сааралааһынан барыахха. Бааһына буоруттан көрөн синги иннэ саатарылаахха. Оттон урун сая курдук сыыс от бытыгыраан тахсыта ону хаста да бараналаан тута суох оһоһулаахха. Ол кэминтэн үчүсүйдүк сылдьылыбыт скэмэни буорга түһэриэххэ.

Уодурууу таба туһаныыс болломтолоох буолуохха. Агрономическай картограммалары үөрэтэн бааһынада нигамтилээх нецества

саппааһа төһө элбэрин чуолкайдан билиэххэ сөп. Үүнүгүн аан бастаан тыллар, сайдар кэмгэр ордук ханьык элементтерге наадыбары биллэрбит наада. Билиги оройуонмут усулуобуйатыгар азотнай-фосфорнай уодурудулар бааһынада сизэмэни кытта биһиргэ киллэриллэллэр ордуу. Онуоха уодурудууу теистарга ортотунан 0,4—0,5 центнер тинсэрин курдук нуормаһы ордук буолуода.

Эрилик Эристини аатынан совхоз Н. Н. Новгородов салааааччылаах хортуюппуу үүнүрүр эвеноа агрономическай дьаһаллары балаһа хаачыстыбалаахтык толорор. Ол эрээри манна бастык технология оссо да ситэ туһаныллыбат. Холобур, сыыс оту утары охсуһууга республикада киниктик биһирэммит заборовская агрегаты туһаныах баара. Ошон агрегаты туһанар оһорууга «Агропромтехснабы» кытта дуогабар түһэрснэххэ.

Бааһына сингиттэн уонна күн дымл турутууттан көрөн туорахтаах культуралары ыйыны ылан ыйын 13-18 күнүгүр сааралаахха сөп. Бу күнүгүр-техниканы оссо толук көрүүчүххө, үлэ былаанын чуолкайдыхха. Синги саатарыны хортуюһуна суох сааралаахха.

Д. ЛАЗАРЕВ,
ОАПХ кылаабынай агрономун
эбээһиниһин толорооччу.

Эһиги бу синмокка Ада дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии активнай кыттылаахтарыа көрөдүт. Киллэр биллэрин төһө даҕаны сааһырдаллар, олоххо активнай позициялаахтар, күүстэрэ кыһаар үлэтигэр кытан да сруттарыта суох кыттар үтүө үгэстээхтэр. Кыһымы буолбута 40 сыла туолууттар бары туугу-пугунаа Брест нирэни-наккэ бара сылдьыбыттар.

Сэрэн толоонуттан эргиллээт Н. К. Макаров эдэр колупенин интэһэ, А. И. Адамов Чакырга тракториһынан, П. П. Софронов Хадаарга, С. И. Григорьев Хонтоого долох, совхоза промшвед стволарыгар, Н. В. Арте-

мьев Одьулуунга, кэлин оройуон киниктэр араас үлэлэргэ үтүө суобаастаахтык үлэлээбиттэрэ, эдэрлэри олоххо уонна үлэбэ бэйэлэрин баай опытыгар уһуйбуттара. Киллэр биллэрин бары бо-чуоттаах сыһыалаахха олороолор. Ол да буоллар ыгыаттар түмсүүлэригэр, оһуолаларга, оһо төрүттэлэригэр күүтүү-лээх күндү малдыттар, ытыктанар дьону дьон-нор, бары эйэлээх дьэ-кэргэн аҕа баһылыктара, амарах аҕалар, сэргэ-дэнэр эһэлэр.

П. Ойонешников
фотота.

Кыһымы күнүгэр анал-лаах кыттылаахтар кыһыат 3 стр. көрүт.

БАСТЫН ҮЛЭЛЭЭХ

Сылданнааһын эвеноу-тановкада Мария Федоровна Местникова үлэ-дээбитэ ор буолла. Кини былаанын толорботох ыйа, наартала, сыла суох. Ону кини аҕалтарыны уонна киллэринин та-дан төрүгүр, былааннаах-тык үлэллэр буолан си-тиһэр. Ол да иһин дьон-сэргэ, оһо-уруу дьирин махтаһын, убаастаһынын

ылар. «Билиги Мана-быт» дэтэр. Киномеханик быһык-ты да сылын кууаана суох сааралаахтык. Кини сыл түөрт ыйыгар 1810 солкуобайдары киллэрэр былааннааһын 115 солкуобайынан аһаран, со-рудаһын 107,2 быры-һыан толорбута.

И. МОНАСТЫРЕВА.

Хамаҕатык барда

Д. Ф. Чепалов биһигэ-дьиридээх столарнай дьыаҕа оройуоннааһын ма-һы таҕастык комбинатка биһир үчүгэй үлэлэри, нэн биллэр. Манна бары-та 24 киһи үлэллэр. Ол-һингар маһы соротуонна-лааччылар, кырааска, һыттар, полировщиктар, атын да быстах үлэ-лэр, сылдьар рабочайдар эмнэ-ниирсэллэр. Коллектив ааспыт ыйга 20 тыһ. солк. бородууксууһу оһо-торо былааннааһын 2 тыһ. солк. аһарыта.

«СО» корр.

ЭТИЛЭРГИТИН КУУТЭВИТ

Бу дьыл бэс ыйын 22 күнүгэр ССКП КК кулун ту-тардааһы (1989 с.) Пленумун түмүктэрин уонна оро-йуоннааһы партиянай тэрилтэ онтон үөһүс тахсар сорунтарын ССКП райкомун уочараттаах үһүс пленума-һууллаһыа. Ол пленумга бэлэмнэни бэрээдэгинэн бу ый 19 күнүгэр, бэстинсэбэ, Чурапчы сэлэниһэти-гар, онтон салгыы совхозтар кини уһаайбаларыгар оро-йуон салааааччылар кыттылаах деловой нөсүһүүлэр тэриллэллэр. Олорго нэһилиһиннэ активнайдык кыттан социальная-экономическай сайдыы, ордуу чорботон Ас-үөл программатын олоххо киллэрин, ботпуруостары-гар санаатын аһаастын атастаһарыгар, этилэри ин-лэригэр ыгырабыт. Ону таһынан бэйэбит этилэргит-тин ССКП райкомун партиянай-тэрийэр үлэбэ отдели-гар суругунан эбэтэр 21-732 уонна 21-425 ММ-дээх телефоннарыннан этэн киллэриэххитин сэд.

ССКП райкома.

С. АЛЕКСЕЕВ.

★ Сүөһү интэһитэ—ударнай үлэ фрона ★

УСУЛУОБУЯНЫ ТЭРИЙИЭХХЭ

Сүөһүтүн бородууксуу-һаны ыһыкка үрдүтүтэ-ыччат сир аһын туруттан эрэр аһы-үөлү дэлэтин прогрэматын олоххо кил-лэрингэ төһүүнөн буолар. Билигин бөдөрөөтүнэн, арендада кинтэри үлэ-дээчилэр аһаһаһа эб-бэи иһэр. Биир итинник коллентивы «Мугудай» совхоз Маралаайытааһын отделиннэтин Уу Оу-таах ферматтарын В. А. Варламов тэрийбитэ. Бу көргөннээх, оһолордоох эдэр киһи сүөһү интэһи-гар үлэлээбитэ хаһыс да-рыла. Бастаан фуражир-даабыта, эбэн аһылыгы оһорбута, атын да не-тас үлэлэргэ сылдьыбыта. Быйылгыттан орто оһуо-ланы бөтөрбөт ыччат-тардан коллентивы түмэн, арендадан үлэлээһингэ нинрбитэ. Кинилэр били-гин сөтүнэ буолан 76 синахтаахтар, 10 тигэ-лээхтэр, кэлүнар оһу-таахтар.

Дойду ото кинилэргэ суох, атын сирдартан тэһэлэн кэлбит түүктэр хаачыстыбалара кууаан. Сорого сытайбыт-ыйы-быт, ардыгар бүтүннүү эрбэһин да түбэһтэллэр. Аны ыһахтара оһорулар. Италар үтүө-аһы ыһыкка оһуобат буолуохтарын та-быллыбат. Ошон аренда-тордар үлэлэрин түмүгэ сөччө суох. Сыл баста-ны наарталыгар былаан-

наах 14,8 тонна оһуугар 11,7 эра тонна үтүө та-бытара. Ол эрээри үлэ-һинтэр санаалара бөдөх. Бу күнүгүр 50-ча ыһах-тара төрөөтө, күнүгэ 3,5 центнертэн ордук үтүө ыһаллар, ити былаанна-һын кытта ланна үрдүк. Ошон бу ыйга хааһыла-һын ситиһиһэр уонна бэс ыйыттан барыкка үлэ-һин соруктаахтар.

Арендатордар итиннээ бэйэлэрин не кыахтарып аһыһан-суоттанын көр-бүттэр, хайдах үлэллэр-лэрин быһаарсыбыттар. Быһата, совхозтарыгар дараны уонна бэйэлэри-гар дараны барыстаах буоларыгар сүрүн бол-ломтолорун уураллар. Ол киниттэн эбэн аһылыгы кууһа сүэтэргэ, көрүү-нү-истинини кичэйэргэ, ыһагы үтүрдүүтэ үлэни утумнаахтык ыһыкка туһа дьаһалы ыһыкка-тар. Ити курдук үлэлэ-рин тэрээһинин туһеарар-та дьаһамыттар.

— Саҕа төрөхх олутта суох. Ыһахтарбытын күн-гэ үстэ ыһыт. Силлэри, эбэн аһылыгы дэлэчин сүэтэбит. Коллективнык чинникэрэ—урут бөдөр-өөтүнөн үлэлээбит, туох-ха барытыгар сыстаас-дьон. Саргылана Толстоу-хова, Ирина Пермякова, Алексей Варламов, Алек-сандра Сивцева ыһыкка-һытанын, Юрий Дьяков

скай, Игнатий Селцов фуражирын, нолуому таһаарыһа үлэллиллэр. Үөскүүр наарахтары ба-ры субэни саба түһэн туоратабыт. Ол эрээри үлэллэри сорохторо үөрэххэ, атын үлэ-кэ бараллаа билиги си-тиһиллээхтик үлэллирби-тин атахтыр куттал-лаах. Отделение салаа-та солбудаһы булууга эрдэттэн кыһана наада. Ити—биһиги. Инчэһин, төрөбүт ыһахтарбытын сизэмлээһин отус бытаан, билигин турутууна би-һизинэрттэн иһэн этэ-һынах буоһуһуһуна. Үсү-һүнүн, баччааһа дьэри ханна сайыһырыт чуол-кайа биллэбит. Салаа-та Нэлэгэр Куоҕаска саҕа сайыһы тутарга былаан-һын, маһа кинтэри ту-рар. Уруукку сылларга Чыччаах эртин сайыһы-этибит. Ол үчүгэй буола-ра, мөчирөөтэ иһигэ, дьэ кэһини салаааач-чылар Владимир Алек-сеевич.

Сайыһык туһунаа отде-ление управлюһаа Ник-колай Николаевич Исо-голин кытта кэһэһиһэ сылдьыһа Нэлэгэр Куо-даска саҕа сайыһын ту-туугулар анаан маһа нэр-диллэһитин, бары наада-лаах матырыһааллара тэриһиллэһитин, оһон үлэтин бу күнүгүр са-дарыахтаахтарын туһуна

Бүгүн — 1941 — 1945 сс. Аба дайду Улуу сэринигэр советскай норуот Кыайытын бырааһынныга СЭРИИ БАРЫ ЫАРАХАТТАРЫН БОРОСТУОЙ САЛЛААТ, ҮЛЭНИТ СҮКПҮТЭ

Гвардия подполковника Петр Дмитриевич Ефремов доборугар М. П. Ефимова суруктара.

Биниги олохпур биниги фронтта бынаарыллар. Ол ойдоноор, Биниги бындабыт, калар кескилбит онно бынаарыллар. Биниги охсууубуттан барыта тутулуктаах! XX үйэ бараардара биниги олохпур, биниги дьолбутун бмдбаары гыналлар.

Тавгал уонна олох кыайара, бу да сырыга кыайахтара! Доборум Миша, эн биниги ким да быспат ыкса сибээспитин кытааннахтын салгыахха. Пушкин уонна Пушкин курдук, добордуу этибит, үйэ-саа тухары олоххо уонна өлүүгө добордуу буолуохпур.

Буолбулпур уонна буолуохпур! Сэрин тавгал кымын сахыта, төлөнө сотору күөдүйүү. Биниги кескилбит, олохпур тайталыт иннибитигэр!

Петр Ефремов. 30 IX 1941 с.

Сылап ситэтэ суох орто оскуолата».

«САССР, Чурапчы, Дирин оскуолата, Ефимов Михаил Прокопьевичка.

Мин чиниһэй доборум, олохпур табаарыһым Миша доруобай буол!

Бүгүн 20/XII эн бастагы суруккун ылым. Ганаттан эмиз. Үөрүүм муугура суох. Миэхэ бырааһыннык, түөһүм иһэтин чувствонам, күөдүйүс турар көрө үөрүүнөн туолла. Эһиниги, дайду-дугулар тинийбит дьоллоох уолаттары, ордун санаабын. Мин Бермеккэ буһууну-хатыны куруут да умнубаппын. Да, биниги

аныга аянан төрөбүлпур. Уонна Ийэ дайду инни бэйэбит миссиабытын достойнайдык толордубут. Ийэ дайду бинигини сонно инни тутвар, бинигини хайгылар. Ол да инни буолунар түөстөрө Албан аатынан кылапаччылар. Биниги Ийэ дайдулут хайдах курдук үчүгөйдү, нэрэни. Биниги патриотизм-миз сага үйэ, коммунизм үйэтин, патриотизма. Бинигэ эрэ ан дайду инни

буута-хатыта быдан ордук. Урууку батыһыттар таһыни да барыллыбат үчүгөйдү.

Куннэх Узбекистан — узбектар дайдулара. Орто Азия красавицата. Дайду дайду! Кыһын сага буолан эрэр. Сагарды түспүт хаар сиргэ нэһилэ сабар. 25 кыраадык тыһыны буолан олохтоохтору соһутта. Хаһан да буолбатах тыһыны «үйэ туолара кэллэ» дэһэллэр. Кырдык, тыһыны

Танкист Попов

1942 снл бэс ыйгар Василий Попов Чурапчытаагы педагогическай училищегэ үөрэнэ сылдьан сууал ыһырымы тутан, Ийэ дайдууну коммунскупур арбаа фронтта барбыта. Бэл төрөбүт Мырылатын да кытта бырастырыласпатаа. Внир дайдулаахтара Николай Софроном, Семен Егоры уонна Афанасий Карсанаевы кытта бииргэ айаннаан Чебаркуль станцияга кэлбэтэ. Мантан уолаттар суоллара үс аны араһыбыта. Байанай оскуолара үөрэнэн, Василий младшай командир элчистейт ылыта уонна балаан ыйгар сэриниллэр армияда этибит. Дос орус инни хабыр халыһыга инни отделиениы хамаандалаабыта. Василий отделиениа өстөөх пулеметнай расчетууну суох оҕорор.

Кунду доборум! 43 сыллаах саас мин Старай Рууса аныгар Ловат оруска сылдыбытым. Үгүс хаанынан б, өрүһү босхолобулпур. Неметтэргэ да ороскуоттара кырата суох буолта. Ол куннэри өйдүүр иннигин. Биниги бииргэ мечтайдырбыт, үлэстэрбит, айдуурбүт.

Эһиги олох дуоһууугун уймахтаан, дьоллоох, үөрүүлөөх, чабдик, доруобай, ситиһиннээх буолуҥ.

Эһиги П. Ефремовкыт. 20/XII—44 с. Ташкент-23, подр. 240».

Снимокка: П. Д. Ефремов.

Командование аны Василий үс ыйдаах танкистар курстарыгар Курган куоракка үөрэххэ ыһтар. Радист-пулеметчик идэллэн, 139-с танковой бригадэдэ Т-34 танк экипаһыгар сулууспалыыр. Ити биргээдэ 1943 сыллаахха от ыйгар Курскый туһаайыга кыргыһыга кыттыбыта. Итинтэн салгып Василий тинир куйахтаах иннэтинин Украинаны босхолоспута.

Ити снл алтыннытыгар Саратовтаагы танковий училищегэ үөрэххэ ыттыллыбыта. 1944 сыллаахха училищеттан младшай лейтенант элчинедаах бэһис ударнай армия 53-с танковой полкатыгар сулууспалыыр барбыта. Т-34 танк экипаһын салайан Одердаагы операцияда кыттыбыта. Сэрин бутуһун сытыгар муус устэр 16 күнүгэр Кюстринтан Берлингэ иннэн иннири садаламыта. Василий Попов сулууспалыыр танковой полкатыга өстөөх арбаар, Берлингэ, тийбитэ. Рейхстагы штурмалааһыга рота командира тыһына быстыбыта, онуоха полк командира подполковник Меркулов бирикээһинэн Попов рота командирин көмөлөһөчүтүнэн аһаммыта. Ити куннэртэ көрдөрбүт хосун быһыытын инни В. Попов Аба дайду сэринин иннэ степенэ ордениан нагараадалааммыта. Аатырбыт Т-34 танк экипаһын командира Василий Попов ити курдук хабыр халыһылартан кыайылаах тахсыбыта. Ийэ дайду өлөр-тиллэр күнүгэр бигэ бариниллэрин көрдөрбүтэ.

1946 сыллаахха сэринтэн эргиллэн кэлээт, ыра санаа оҕостубут идэтигэр үөрэнэ киирбитэ. Биниги Василий Пахомович адвокаттар Саха сиринээги коллегияларын уонна кини президентун чилиэтин, бойуун быһыатынан иннэ өрүттөөх үлөн ыһтар. Кини түөһүгэр бойбуой орденнар уонна медаллар нулумүрдүү ооннуулар.

П. ФЕДОРОВ, П. СПИРИДОНОВ. (Салгыта бэчээттэнэ).

В. ЛЫТКИН, сэрин, үлэ ветерана.

САЛЛААТ СУРУКТАРА

инги буорах буруотутар, умайар уонка бусуппур. Фронтта ой-санаа, этхаан өргүнэ кытаанымпыт. Ыстаал курдук хатарыллыбыппыт. Бинигэ Ийэ дайду коммунскупур ураты кунду, урдук атын туох да суох. Ийэ дайду бэйэбит олохпуртуттан да кунду. Биниги инни эрэллээх уолаттара этибит. Кини аймах прогрессивнай уонна регрессивнай күүстэр, инки система кырыктаах улуу охсууу-тутар бу историяда кырыктык кыттыбатах кини, буна, суох буолуо. Биниги бу кыргы-

нэ кини буолла. Кинини большевистскай, ленинсий эриктээс хаачыстыба кызгартар. Сага советскай кини күүһэ манна баар. Советскай олох! Саллаат биллиилээх олох! Биллэр процедура. Ону суруйар наадата суох. Ону биниги бэйэбит элчистинэн хааммытын а уонна өйдүгүнэн санаабыттан биллиһит. Кини чиниин көлөһүмүтүнэн, хааммытынан коммунскупур биһит.

Билитин мин ол олох атын ередаа, атын усулбуулаага салгыыбын. Олох усулуобуйата бу-

ны буортуу оҕордо.

Ташкент кыраһыбай, фрукталаах, күүх куорат. Былыргы куорат. Баай историналаах, үгүс событалаах куорат. Орто Азия, республика столицата. Илинги республикалар айар күүстэрини чулуулара манна түмүлүбүттэр. Үрдэһиннэр Хотоболлор. Степ да степ. Төгүрүччү степ. Терек курдук түргэн сүүрүктээх хайа модун өрүһэ Смыр-Дарыя манна баар. Кэрэ дайду. Ардах, хаар, соһуу кыра. Ыраас каллаан. Чарылхай кун. Мин тактическай

УБАЙЫМ ТУУ УНАН

Кини миэхэ убай эрэ буолбатах. аба онугар аба буолбур, бэйэтин намчы саныгар биниги, тулаайах хаалбыт оролор, эрэйбитин сүкпүт хаһан да умнуллубат үтүөлээх кини. 1914 сыллаахха төрөбүтэ. Сэттэ орооттон улахаммыт этэ.

Ого сааспыт Суорумар даян алааска саха баладаныгар аспыта. 1934 сыллаахха колхозка киирбиһит, ити нонуо салгыгар абабыт өлбүтэ. Кинини солбуйбур убайбыт 1941 снл атырдыах ыйгар дияри колхоз араас үлэтигэр сылдыбыта. Атырдыах ыйын 11 күнүгэр арбаа фронтта барбыта. Ол туһунан Афанасий Николаевич бэйэрт миннык суруйбута:

«Хоринэ станцияда адалан туһунан бирикээдэ тэрийэн фронтта атаарбыттара. Тула куорат согууууу-инниги туһаайытынан алтынныга өстөөрү утары кыргыһыга киирбиһит. Ити ый 28 күнүгэр буулдыа түөлүүн курдат сүүрэн, улаханых бааһырытым. Кулун тутар 21 күнүгэр дияри госпитальга эмтэнэн баран эмиз арганда барбытым. Эмиз арганда бар бааһыран, эмкэ ыттылабытым. Онтон Калининскай фронтта 127-с стрелковой полкага холбоһон, үгүс төгүллээн кыргыһы голоонугар атаммытым. Ол сылдын үһүстөн чинчэлитик бааһырытым. Эмиз госпитальга. Үгүрөөт. Соронкко дариэбиннэ босхолобо сылдын төрдүс төгүллээн бааһырытым. 1943 сыллаахха 54-с Белорусскай гвардейскай полкага түбөһөн Ушкыно дариэбиннэ уонна Туношчик куораты босхолобуһуҥа кытта, бэһис төгүл бааһырытым. Бу сырыга гра-

ната уга инним былыгыны тоҕо көппүтэ. Эмтэнэн баран 1944 снл сааһыгар демобилизациялааммытым. Аба дайду сэринин иннэ степенэ ордениан нагараадалааммытым».

Ити эргиллэн баран эриктинэ үлэлэбүтэ. Урдук таһаарылаах үлэтэ ССРС Верховнай Советын Президиумун, Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Вочуотунан грамоталарынан, медалларынан бэллэтэммитэ. «Советскай эргин туйгуна». «Саха АССР эргина». Уонна общественнай аһылытын үтүөлээх үлэһитэ» ааттар интириллибиттэрэ.

Афанасий Николаевич көргөһүп Татьяна Васильевнаны кытта уһун дьоллоох олоху өлөрбүтүтэ. сэттэ оҕон атахтарыгар туруорбуттара. Онон убайым туһаа хатараччылардаах.

Р. ДЬЯКОВСКАЯ. Сылап. Снимокка: А. Н. Дьяковскай.

СЭРИИ СУОЛЛАРЫНАН

Очерк

1942 снл савыгар нэһиликэ бастыг, баар суох үлэһит доруобай дьово-барыта сүүрбөччө кини—Ийэ дайду коммунскупур ытырыллыбыттара. Кинилэр ортолоругар убайа Ньукулай, тастыг убайа Уоһугу кытта Семен Тарабукин эмиз баара.

Ол дьыл күһүгэр саһып Чингара полковои оскуолага саллаат кытаанар үөрэбэр миһилиһиттэрэ. Семен, иннэтигэр күүстэр, кырагы харахтаах буолан, ручной пулемекка бастагы нүмөрүнэн аһаммыта. Сылдананнаах үөрэтин похоттарга пулеметун саныттан түһөрбөккө, хайа да бэйэлээх адалха-салаһыкка уоту кини хайа иннигэ оттон, онуопаны халыһыга эмиз бастыг буолан, сүүрэринэн хааммытынан дараны үгүстэри сохторерэ.

Калын 125-с стрелковой полк састаабыгар киирсэн 1943 сыллаахха Харьковскай уобаласка Чугуев куорат ороһуонугар бырааһылыбыттара. Атырдыах ыйгар ити куораты ыларга бэллэһин, тыада ирийэн олоһорбуттара. Фронт линията адыас чугас этэ. Сотору кэһинэн кимэн киирин садалааммыта. Адыах чаас иннэн өстөөрү куораттан үүрэн, тилэх баттаспытынан инниги дикки дуулуспуртара.

Ол суоһар халыһыга Семен бастагы сүрэхтэһитин барбыта. Бастагы оқуопаттан ытыалаһа ситан атаакада туруутугар буулдыа чуп-чуубураас, сирейин-хараһын сиритэ-хайыта көтүүх айылаага, хараһын кырыһытынан көрдөһүн, кэһиллэһэ сүүрэн иһэр табаарыстара табыллан охтор бадахтаахтара. Сир-дайду

халы куйахата күүрөр ыһырык халыһыттын дикһиннэрэ. Бэйэтин да умнан, бир кэм халыһык-халыһык ручной пулеметунан инни үрдүтэн ытыалаһа куйуһа куйуһа сүүрөр быһылаабыта.

Куораты босхолоһон, кескэригэ тейичи турар тыада тахсан доһорөтүһүн, оқуопта хастан сыһыптарга. Дьолго, кинигэ бастагы сүрэхтэһиттэ этингэ ааспыта. Хата, кэллөйдүгэр аһан, бир дикти сүүйүлээх тахсыбыта. (Сэмэ улаһык кэллөйдүгэр буолан, күргүм кэһиллэһэ кыттыбат этэ, оттон бир-икки иһини кытта хаадылаах-соннуулаах бечтат этэ). Иннигэһэ суох саһнарар буолбуттан үөрэн, харса суох кулаан, аһар үһүгүттан нуучча-лаан, сахалаар табаарыстарын куллэртирэр. Внир эмиз нууччалык тыды ордук билэ охсоһу, кэһсэт да кэһсэт буолара, табаарыстара үөрэн. «Бастагы атаакада Семен тыллыһын өстүүн уһуктубут, сайдыбыт»,—дэспиттэрэ.

Внирдэ иннэ, борук-соруу буолуута, командира ыһыртаран ылан, сүтөһөр термэс туттаран кэһистэ. Кууһунаттан ас адала бармахтааһын Семен өйдөөтө. Хаһан сыһыларын, хайдах сүүрэрэн, туохха хорройоруу быһаанаммыта буолан баран айаһыга турунна. Тумустуу киирбит тадах өйүүртан дуона суох өрүт. Снаряд тоһута тэбөн хара буорунан нүдэһини сытар тумулга сэрэнэн сыһыан снаряд дэлбэ-тэһит оҕхойун булан

хорройор. Манна сыйлар бутуһар диян быһаар-быттэрин өйдүү охсон, хайа эрэ муһинаат наска-скада буолан сытарын, халыт талаһынан сонно ылан, уһун талах тебөтүгэр иһлэн, уга өртүнөн сыһыла, иһэр кини курдук аһнар. Сотору буулды «чууһу» гына түһэр. Каскатын көрбүтэ, уга нэдэһин халты соһус буулдыа сннрэ көппүт. Ол аһта, сыйлар уга өртүгэр инни инни манан сыттарга. Аһа каскатын уга дияни утары аһнар. Буулдыа халылар сүүснэ түһэр. Бу сырыга инниги албыһымыр иннэни диян каскатын үчүгөйдик таалааха баайан кастөр тына уга дикки аһнар. Буулдылар чуһуулар кэһиллэһэр хаһас дикки 20-ч метри сүүрэн иннэн снаряд оҕхойутар түһэр.

Оқуопта киирсэн саван сыттардыа, иннигэр турар аһа уһуортон өстөөхтөр эмиз таллэһэн гранатанан таһаарылар. Сэрэнэн сыһыан түстөһүн, биэрэстэ холобурдаах снргэ хотоол аһаарыгар кууһуна баар буолуохтаах. Кыра үрүһэ курдук ырааһыһы мулчу түстэххэ, өстөөххө нөһүбүт, буулдыа ыһбат снрэ баар.

Инниһин саныы сытта-дына уга өртүтөн саваридтар ыһылаһан кэллэн, сааһымак хараһыны, түһүлэһэн бардылар. «Бу сырыга миэхэһэ түһүө» дин санаат, буута бистарманан иннигэр буруолуу сытар оҕхойго Ыстаһар. Умса баран түһүүтүгэр халыс өртүгэр туох эрэ бурдас тынан эрэрэ баара.

П. ФЕДОРОВ, П. СПИРИДОНОВ. (Салгыта бэчээттэнэ).

